

L'AMIC

Número 12

- 2a. Època -

Desembre 1995

Editat pels exalumnes de les escoles
de Bonmatí (la Selva)

united nations educational, scientific and cultural organization
organisation des nations unies pour l'éducation, la science et la culture
organización de las naciones unidas para la educación, la ciencia y la cultura

**Missatge del director general de la UNESCO
professor Federico Mayor Zaragoza,
a la revista *L'AMIC* i als
exalumnes de les escoles de Bonmatí**

L'Agrupació d'Exalumnes de les Escoles de Bonmatí ha realitzat una tasca cultural digna d'encomi en tornar a publicar el 1985 la revista *L'AMIC*, la primera edició de la qual data de 1937. Aquest butlletí porta un missatge d'amistat i tolerància a tots aquells qui s'interessen pel desenvolupament educatiu i social de la comarca de la Selva.

Com a director general de la UNESCO, em complau que aquesta idea hagi estat fructífera i trobi un ressò favorable entre les destacades personalitats i institucions de Catalunya.

En la meva condició de català, espanyol i europeu, comprovo amb orgull que les llengües i cultures del nostre país conserven la seva vitalitat i que la societat civil és capaç de generar moltes iniciatives orientades a reforçar la pau i la germanor entre tots els éssers humans.

Rebeu tots la meva més cordial felicitació per la tasca que porteu a cap i faig vots per l'èxit futur de tan noble empresa.

Ben cordialment

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Federico Mayor", written in a cursive style.

Federico Mayor

Llinda

L'abelliment de col.laborar amb tot el que sigui útil per tal de consolidar les nostres fraternals trobades, ha fet que no pogués defugir l'ofertament de fer de Llinda de la nostra entretinguda –però no per això poc preuada– revista.

L'amor té molts camins; l'amistat també. Són virtuts que una genera l'altra; ambdues són paral.leles, ambdues es complementen, ambdues presideixen la bona harmonia de les nostres retrobades.

Si en el món l'amor ofegués l'egoisme, el nostre planeta blau no s'ompliria de matisos grisencs i alguns massa negres que enterboleixen el benestar dels éssers humans i omplen les seves vides de tristesa en lloc de gaubança.

L'egoisme és la font de totes les maldats, que, a la vegada, són l'origen de tot el que s'oposa a una justa i harmoniosa convivència.

Però... no corris tant ploma meva... hi ha molt fang i podries relliscar!

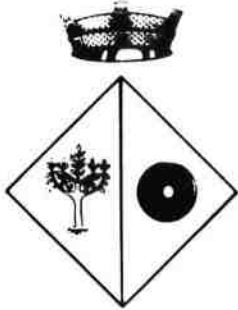
Girem full, doncs, i deixem les grisors i les foscors per donar pas a una joiosa claredat que ompli de gaubança la nostra estada en aquest orbe, sempre massa curta, sobretot per als qui recordem amb nostàlgia.

L'ambient autumnal que ens envolta comença a fer-nos recordar que s'apropen les festes nadalenques, que pregonen amor i pau per a tothom.

Que aquesta modesta llinda us arribi, sobretot, com la més efusiva felicitació nadalenca, amb el millor desig que el proper any sigui per a tots nosaltres més venturós que cap dels precedents.

Casimir Pla

Llegir L'AMIC sempre és un plaer i una activitat enriquidora; però encara ho és més si intueixes que tot plegat és una suma de bocins d'història, de fets, de moments i de persones; i que d'una manera planera, senzilla, humil, amable i també, per què no dir-ho, de punyides de nostàlgia, s'està fent i recollint la història del nostre poble, i narrada amb la complicitat ignorada dels mateixos protagonistes. Explicar coses i fets per un grup d'exalumnes d'una escola de fa més de cinquanta anys, i que correspon a un poble que la propera primavera podrà celebrar i festejar el seu primer centenari, no és prou rellevant per poder afirmar que L'AMIC és un dels instruments que ens permet de conèixer els orígens, l'esdevenir i el perquè del present de la nostra comunitat?

Amics de L'AMIC, amb la vostra aportació, no només esteu col.laborant amb una revista, sinó que esteu fent poble. No flaquegeu, no defalliu, no renunciieu, no us abandoneu a la solitud dels anys, no us capfiqueu amb les malalties; busquem plegats, amb enteniment i amb coratge, la continuïtat, i ara sí amb complicitat manifesta, d'aquesta revista, que, vosaltres, amb força creadora, noble, neta, joiosa, generosa i lliure, heu forjat. Amics de L'AMIC, reviure el passat és el punt de partida del nostre futur. La vostra actitud flexible, integradora, humana, potenciadora d'amistat i de germanor, tot oblidant anys colpidors, hauria de ser l'estructura de la convivència del nostre poble, del nostre municipi.

Abans del respectuós comiat, permeteu-me felicitar a tots els qui feu possible L'AMIC, saludar cordialment a tots aquells que l'esteu llegint i alçar un delicat i tendre record per a tots aquells que ja no poden ser amb nosaltres.

Desitjo de tot cor que llegir aquest AMIC us plagui tant com als qui hañ participat en la seva preparació.

BON NADAL

Salvador Gàzquez i Calvo
Alcalde de Sant Julià del Llor i Bonmatí

Tot remenant l'olla

Avui això va per als ex-alumnes; als qui només són alumnes ja els arribarà.

Un gran nombre dels qui assistim a les nostres trobades tenim més passat que futur i si ens posem a remenar l'olla surt de tot una mica. Hem parlat en català amb en Macià i amb en Companys, en castellà amb el Franco i de nou en català amb en Tarradellas i en Pujol. Hem tingut una existència molt prolífica i variada, tant social, com industrial, política o religiosa. Hem passat del Biscuter al cotxe últim model; dels primers aeroplans o el Zeppelin als reactors i al Concorde; del tren petit de Sant Feliu al TALGO pendular o l'AVE, en un temps relativament curt. Hem viscut oprimits i lliures i hem passat de llogaters a propietaris d'una casa, d'un pis o d'un apartament i alguns de les tres coses a l'hora. Hem conviscut sota república, dictadura i monarquia constitucional, i quant a religió hem sentit la por, la devoció, l'obligació i la voluntarietat o el convenciment, i el més trist de tot: hem contemplat una guerra civil, una postguerra i una guerra europea, amb les seves conseqüències.

De petits i segons la data, vàrem tenir una bona infantesa, molt normal depenent de la situació de la família. Molts de nosaltres

quasi no vàrem tenir joventut. Com tothom, vàrem conèixer la persona que ens havia d'acompanyar per la vida i junts vam treballar i començar a crear una nova família que, amb les seves alegries, penes i obligacions, hem fet arribar fins aquí.

—Mireu, la vida és com el Tour de França: hi ha etapes planes que es corren amb alegria i s'acaben a l'esprint; n'hi ha de contrarellotge, que s'han de passar com més de pressa millor; d'altres són de contrarellotge per equips, que són tots els de la família que han de córrer tant com poden, i, per fi, n'hi ha de muntanya amb colls molt alts i durs que trigues molta pujar i que quan ets a dalt, que sembla que s'ha acabat, una mica de baixada i un altre cop a pujar, colls de segona i primera categoria i d'especials, que et deixen del

tot abatut i dels quals costa molt de recuperar-te.

Sols l'estimació i l'amor que us tingueu faran que passeu amb èxit la prova i pugueu pujar al pòdium al final del recorregut, que amb aquesta intenció s'ha començat.

Ara quasi tots tenim nois i noies amb un ofici o una carrera acabada i molts d'ells, els més afortunats, amb feina i una situació estable.

Fixeu-vos-hi bé, la vida és com el número de la sort, és un cap-i-cua.

Potser no hi havíeu pensat mai: no creieu que, si hi sou tots dos, l'etapa que ens queda per viure és la més bonica de totes?

Com diuen els capellans, que així sigui.

Josep Carreres

Una anècdota

de Josep M. Folch i Torres

Per a aquells mortals que tenen més de seixanta anys, la present introducció segurament els serà sobrera perquè en la seva juvenesa ja van conèixer molt bé Josep M. Folch i Torres i la seva obra.

Aquest home, especialment en els anys 30, fou molt popular, ja que era un gran difusor de la llengua catalana que escrivia en diverses publicacions; però el renom el va aconseguir amb el setmanari infantil *En Patufet*.

En Patufet era una popular publicació de la qual ell era el director, i la seva lectura generalment anava encaminada vers els infants. Amb tot i això, tenia entre altres virtuts la de ser molt atractiva per a gent de tota classe d'edats. A part d'haver-hi a l'esmentat setmanari diverses col·laboracions de diferents escriptors, hi sobresortien d'en Folch i Torres les seccions conegudes amb els noms de "Pàgines Viscudes" i "La Novel·la", que s'entregaven setmanalment en forma de fascicles tots plens d'enigmes amorosos que feien anar de corcoll tant les damiselles com els jovencells.

Els dissabtes, l'aparició d'*En Patufet* era esperada amb un deler semblant al que tenim ara esperant els capítols de "Secrets de família". Però endemés del contingut argumental, en posseïa un altre de molt destacable en un temps que com ara la nostra llengua era molt mal vista. Contràriament, en Folch i Torres i els seus col·laboradors, amb llurs treballs literaris, dedicaven un cant a la catalanitat.

Molta gent va aprofitar-se de la pulcra redacció en què es publicava *En Patufet*, uns per conèixer i d'altres per millorar l'escriptura i la parla de la nostra llengua. I si no... llegiu si us plau l'anècdota contada pel mateix Josep M. Folch i Torres.

L'anècdota

Aquesta anècdota és extreta de la revista gironina Clarinet de l'any 1932 i cedida gentilment per Joan Pibernat, d'Anglès.

Era el mes de desembre de l'any 1905. Barcelona vibrava encara d'indignada emoció a conseqüència dels disturbis militars del 25 de novembre que culminaven amb l'incendi de les redaccions de *La Veu* i del *Cu-Cut*.

Dirigia jo, aleshores, *La Tralla*, setmanari catalanista d'avançada, i em trobava subjecte a dos processos de

premsa per la publicació de dos articles dedicats a la commemoració de la Independència de Cuba. L'estat de guerra havia estat declarat a Barcelona i les causes pendents contra els catalanistes foren revisades pel Fiscal del Suprem vingut expressament a Barcelona per a aquesta feina i qualificades de nou amb la sana intenció d'agreuja-les i

decretar l'empresonament dels processats que ens trobàvem en llibertat provisional sota fiança metàl·lica.

Advertit a temps pel meu advocat defensor, i atenent el seu consell, vaig sentir-me tot d'una mogut per un fervorós deler de visitar els meus amics de Perpinyà.

Eren les set de la tarda que, proveït de la docu-

mentació del meu bon amic Antoni Sabatés, m'enfilava a l'express de França, dins d'un cotxe de tercera.

Res d'extraordinari no em va succeir durant la primera part del meu viatge. A Girona va baixar quasi la meitat dels passatgers del meu vagó. A Figueres vaig quedar gairebé sol. A canvi d'això, m'estava reservada la relativa satisfacció de veure pujar en el meu mateix compartiment una parella de la guàrdia civil. No cal dir com vaig apressar-me a contestar llur *Buenas noches* amb un *buenas* tan carregat d'accent com m'ho permetia la meva escassa gràcia en l'ús de l'idioma dels nostres caríssims veïns.

El que costa de comprendre en la cara i en els posats en certs moments de la vida això que se'n diu la "naturalitat", jo ho sé des

d'aquella nit memorable. Fins a Portbou, les actituds d'indiferència que vàreig assajar no tenen fi ni compte.

En arribar a la dita estació, el tren va fer-hi una llarga parada. Els civils havien davallat deixant la portella oberta, però es quedaren a l'andana passejant amunt i avall. En la quietud del vespre sentia llurs passes i la remor de llur conversa. Varen passar pel davant de la portella del meu cotxe, unes dues vegades...

I el tren no marxava. Els minuts se'm feien hores.

A l'altra banda d'aquell túnel fosc on el tren estava encarat, immòvil, el primer poble del territori francès m'oferia la personal seguretat que, a tan pocs metres ençà em semblava en aquells moments més aviat problemàtica.

Impacient, potser per a evitar-me a mi mateix la sensació de fugitiu emboscat que m'anava dominant, allí en el meu racó, o qui sap si obeint la meva obsessió d'aparentar davant dels civils aquella naturalitat que em semblava indispensable per a allunyar tota sospita, vaig sortir a la

portella. "Que no creguin ara, aquests, que m'amago" em deia jo.

I per tal de mostrar-me més natural encara, vaig encendre una cigarreta.

Migenlluernat per la flama del llumí, em vaig donar compte immediatament, que un dels guàrdies civils venia cap a mi, molt de pressa. Jo deguí perdre una mica la serenitat, o era que, simplement, la regularitat del meu pols sofrí en aquells instants alguna modificació. El cert és que tot d'una em vaig sentir a la punta del nas la flama del llumí.

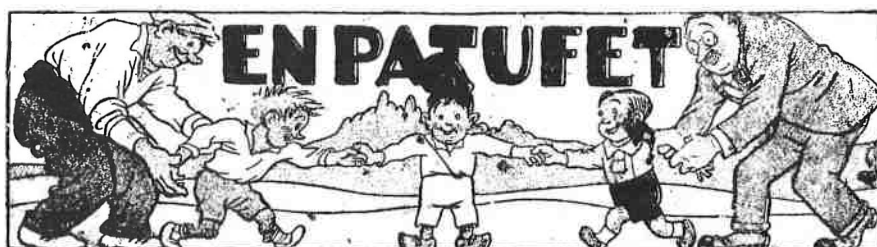
I quan ja em veia agafat pel braç i estirat portella avall, sento la veu del guàrdia que em demana:

-"No lo tire, joven. Me hace el favor".

No he de dir, perquè fóra sobrer, la gentilesa amb què vaig apressar-me a complaure el meu interlocutor.

Recollit per Marià Fornès

Any XXXII. N.º 1634 Barcelona, 27 de juliol del 1935 Preu: 15 cts.

Prop del centenari

D'aquí a pocs mesos es complirà el centenari de la colònia Bonmatí, ja que va ser a l'abril del 1896 quan es varen començar, impulsades per D. Manuel Bonmatí, les obres de la colònia, unes obres que cal situar en l'origen del desenvolupament industrial i social del nostre poble. Fins aquella data, aquesta zona es reduïa a la casa pairal Bonmatí i poca cosa més. Per això encara no gaudia de cap mena d'identitat.

Aquells anys varen ésser molt durs per a totes les famílies que varen ser les pioneres, però amb esforç i sacrifici, de mica en mica van anar sortint endavant. Per a elles, la vida era el treball diari a la fàbrica i a l'hort, criar els fills i també les tertúlies i xerrades amb els veïns i companys.

Així, a poc a poc, la colònia va anar prosperant i les perspectives de futur ara són immillorables.

D'aquestes arrels, n'hem sorgit el grup d'exalumnes i amics de Bonmatí, gent que, malgrat haver seguit camins molt diversos a la vida, cada any ens ajuntem per retrobar-nos amb joia, compartint records i bons moments.

L'any vinent la nostra trobada, sens dubte, tindrà un caire especial, ja que en complir-se el centenari del nostre estimat poble tots plegats voldrem festejar-lo amb alegria i emoció en un nou retrobament de germanor. Però amb tota seguretat, malgrat la il·lusió del moment, no faltarà un record molt entranyable per a aquells companys i companyes que per llaços molt forts han estat vinculats a Bonmatí. És ben cert que tots haurien participat amb goig en tant assenyalada diada. A més a més, podem estar segurs que en la celebració d'aquest centenari no hi hauria faltat una sardana de commemoració amb la lletra de l'Isidre Casadevall i la música d'en Jaume Pons, els dos recordats companys que ja no estan entre nosaltres, uns companys que participaven dels sentiments d'amor apassionat que tots sentim vers el poble i els nostres orígens. El singular

En Manuel Bonmatí, el Fundador

talent que posseïen tanmateix els permetia reflectir aquests sentiments en poesia i música, els quals podien ser compartits per tothom.

Aquests enyorats amics, malauradament, ja no estan entre nosaltres i no podran compondre cap més sardana, però ens han deixat nombroses mostres de la seva sensibilitat. Ara que és ben proper el centenari de Bonmatí els vull recordar a L'AMIC i que aquest record també serveixi d'homenatge a tots els companys i companyes que físicament ja no estan entre nosaltres, però que malgrat això seguim tenint en la nostra ment.

Per això, faré la transcripció de dues poesies; una, "Enyorança", és de l'Isidre i fa esment de la nostra infantesa; l'he escollida perquè penso que en aquests versets molts ens trobarem identificats. L'altra, titulada "Al mestre Pons", és de Ma. Teresa Francàs, una admiradora que la va dedicar a la memòria del mestre en el dia que ens va deixar.

ENYORANÇA

*En somnis recordo bells dies d'infant:
el riu quan nedava, els jocs que gaudia,
la fruita robada les tardes d'estiu.*

*La mare botzina i amb renys amorosos
em diu seriosa: no espatllis els nius.*

*L'escola feixuga, els mestres severs,
amics i amigues per plaça i carrers.*

*L'església el diumenge la missa seguint,
els feixets de llenya al bosc recollits.*

*Nevades i pluja, glaçades i sol,
els dies passaven, sols queda el record...*

*Mai més tornaré a la vida d'infant
feliç i xiroia, rialles i cants.*

*Tot queda endarrere; la vida passant
en somnis veig ara diades d'infant.*

AL MESTRE PONS

*Fred era nascut el nou dia
entrava el gel al cor
quan algú deia al migdia
el bon mestre se'ns ha mort.*

*Serà trist el proper estiu
encara que hi hagi flors
vos ja heu deixat el niu
sols queden vostres records.*

*Recordarem les sardanes
que amb vostra inspiració
vareu compondre amb ganes
posant-hi gran il.lusió.*

*Pujant per les marrades
Bell Cabrerès i altres
s'escolten per les contrades
i les ballem nosaltres.*

*Nostra dansa estimada
els ulls us feia brillar
com si fos l'enamorada
que l'ànima fa bategar.*

*La plaça i el poble
sempre us trobarem a faltar
mestre Pons vós tan noble
encara ens feu plorar.*

Joaquím Vila Bancells

De la infantesa a la vellesa

La petició d'un amic m'ha fet decidir a escriure unes ratlles a L'AMIC, que és l'amic de tots els amics i que, amb la bona voluntat de tots, per aquells volts de Nadal, arriba com a felicitació d'aquestes festes nadalenques. Tot llegint-lo, podem trobar-hi aquells llaços d'amistat que cada any ens reuneixen a tots, per cantar aquell retrobament de sempre.

Jo no he tingut mai l'oportunitat de viure a Bonmatí, ni tan sols de ser-ne alumne, però sí que, de molt petit, ja venia amb el meu pare a portar blat a moldre al molí d'en Pigem i, al mateix temps, també ho aprofitava per anar-me a tallar els cabells a la barberia can Clesques.

La veritat és que la meua vida no va ésser gaire fàcil, perquè quan tenia onze anys ja vaig començar a treballar, fins que vaig anar a la mili. De manera que la meua vida va ésser molt accidentada fins que gairebé em varen donar la llicència.

I quan faltava poc més de mig any perquè s'acabés aquell llarg festeig, vaig tenir la sort que em varen donar un permís de vint-i-cinc dies, que vaig aprofitar per preparar el camí d'una nova vida, tal com moltes persones esperen amb molta il·lusió.

En arribar a casa ja vaig saber que el diumenge a Bonmatí feien sardanes i ball, cosa que, a causa del mal temps, es va haver de fer en un local de can Surroca que en deien "la carbonera", on tot ballant s'aixecava una bona polseguera, que en poca estona deixava gairebé a tothom del mateix color. Jo, tot donant una volteta entre la pols, hi vaig veure una noieta amb uns ulls molt bonics.

M'hi vaig atansar, la vaig convidar a ballar i ella ho acceptà amb molta simpatia, i amb una mirada dolça
i un to de veu molt bonic,
tan suau com un coixí de molsa
com quan encara no s'hi ha dormit.
Semblava un pomell de flors
o, d'un estel, un raig de llum,
que entre clavells i roses
també escampava el seu perfum.
Jo també li'n vaig demanar una mica
per guardar-lo com a record,
fins que decidírem el dia
per a construir el nostre niu d'amor.
I així hem arribat a la vellesa
potser il·luminats per aquell estel,
no mirant amb els ulls a terra
sinó també mirant de cara al cel.

Joaquim Vila Xifra

L'antic molí del Llor o molí de can Pigem

El cinema: un invent màgic

Dedicat als 100 anys d'aquest genial invent

Els seus pares eren dos germans francesos: Auguste i Louise Lumière. El seu naixement era esperat, i va tenir lloc a París l'any 1895. Però no adquiriria realment importància fins que un tal Georges Méliès s'hi fixés. El cinematògraf era un invent màgic que Méliès convertiria en un ambiciós projecte. El pare adoptiu de la criatura no era un boig que creia il·lusament en una quimera. Era un personatge polifacètic: mag, saltimbanqui, il·lusionista... que s'entusiasmà amb la idea de crear un nou *espectacle*. El geni Méliès va ser capaç de transformar el cinematògraf dels Lumière en un invent prodigiós.

D'aquesta manera "l'home meravelles" sota la firma de **Star Film** edità: Viatge a la Lluna (1902), Viatge a través d'allò impossible (1902) i La conquesta del pol, entre d'altres. D'aquesta última sabem que es van fer més de 800 cintes. Méliès va introduir els ingredients que li mancaven a aquell enginy, el va condimentar; va realitzar foses i sobreimpressions, assajà ralenti i acceleració, i féu els primers *travellings*. El cinema, l'autèntic cinema, ja havia nascut.

Georges Méliès

Malauradament la Gran Guerra aixafà aquests propòsits i acabà amb la il·lusió del mag. Méliès, a contracor, destruï films perquè no podia conservar-los. Centenars de còpies van ser transformades en pintes. Anys deprés, algunes hauran pogut ser reconstruïdes; moltes altres, però, s'hauran perdut.

Sorprenentment, l'any 1928 un periodista francès es topà amb el mag a l'estació de Montparnase. Allí Méliès es dedica a vendre joguines i ca-

ramels. Aleshores començà la rehabilitació del mag. I casualment poc després es troben cintes seves en color; pintava la imatge a mà, sobre fotografies de cel·luloide.

El cinemareneix i hom el concep com un autèntic art.

"L'Escola de Brighton" va ser fruit de la iniciativa de tres fotògrafs britànics que cregueren com Méliès en aquesta estètica.

Ràpidament es converteix en un mitjà d'expressió, i al mateix temps en un negoci que promet. La criatura francesa dóna els seus primers passos en aquest món, i tothom s'adona que quan ha començat a *caminar*, no té aturador.

Avui en dia ja és ben curiós poder afirmar que el cinema va ser —sens dubte— el millor truc d'un mag...

Roser Martínez i Casadevall

Lligams manlleuencs

Hi ha molta gent que sense haver nascut en un lloc determinat (poble o ciutat), per diferents circumstàncies hi han estat vinculats amb més o menys calat. Manlleu no és pas una excepció. Avui faig esment d'algunes d'aquestes. Aquest escrit podria ser un aperitiu d'aquell que un altre dia intentarem donar a conèixer amb un petit resum de certs significats manlleuencs il·lustres.

Josep M. Espinàs en un llibre diu: "Si històricament, socialment i espiritualment, Vic és la capital de la Plana que en porta el nom, Manlleu s'ha alçat amb la capitalitat industrial i econòmica de la regió". Actualment molta gent discutiria algun d'aquests conceptes —particularment l'industrial—, però cal remarcar la seva importància en el passat i quelcom en el present, encara que certs paràmetres vagin variant amb el temps.

Manlleu és una vila antiga, amb antecedents molt remots que ara no intentarem pas descobrir. No és estrany, doncs, que hagi tingut infinitat de vilatans destacats.

Un escriptor local diu que "en aquesta vila, per a uns feïnera, fidel i noble, i per a altres grisa, dissortada i insanament xafardera, hi ha hagut molts personatges o individualitats exemplars que han despuntat per damunt de la boira amb claror pròpia" (J. Collell).

Aquesta introducció serveix per parlar d'alguna de les personalitats populars que, com he dit anteriorment, han estat més o menys relacionades amb la vila manlleuencs.

Un dia del mes d'agost de 1990, per televisió es referiren al fet d'haver proclamat "Sirena de la Costa Brava" la senyora Maria Mercader, vídua del cineasta i director italià Vittorio de Sicca.

Una catalana afincada a Itàlia abans i després de la mort del famós company primer i marit després. Una catalana de veritat que fa anys va seduir els mítics estudis cinematogràfics i també el rei del neorealisme italià. Altres vegades havia estat notícia per fer alguna obra de teatre en català o entrevistes per ràdio o televisió. Em féu gràcia veure i escoltar com amb tota espontaneïtat parlava la nostra llengua vernacle.

Un català amb una musicalitat que ens regalava l'oïda. Es veia una senyorassa elegant, bella i fina, malgrat notar-la ja una mica gran, i això de gran no ho dic en sentit pejoratiu, sinó tot al contrari. I és que la voluntat és totpoderosa. Fou una descoberta atractiva. En mirar-la per la petita pantalla, era difícil desxifrar els trets fonamentals de la seva idiosincràsia particular. Un privilegi assolit per ben poques persones. Amb un marit extravertit que va tenir un gran ressò en la seva llarga etapa cinematogràfica. Era estimulante admirar aquella raixa de catalanitat, traspuant emoció i tendresa en una dama italiana. Són fets que no sovintegen.

Potser tot es qüestió de tarannà. No voldria pas estendre'm a contar la vida i miracles d'aquesta famosa parella, la qual cosa amb tota seguretat seria tema interessant per a una persona més capacitada.

Tot això ve a tomb perquè molta gent potser no sap que la Sra. Mercader, és a dir la Sra. de Sicca, té des de fa molts anys un germà i un nebot farmacèutics a Manlleu, (almenys els tenia al moment d'escriure aquestes ratlles), encara que segons sembla les relacions no eren pas gaire satisfactòries.

La llegenda envolta la farmàcia on estaven instal·lats els Mercader, i la veu del poble no ha cessat de recordar la referència que en aquesta antiga botiga de potingues (ara totalment reformada) s'inspirà Santiago Rusiñol quan va escriure Els savis de Vilatrista.

No pretenc descobrir res en dir que aquest últim era un personatge carismàtic i polifacètic que també està entroncat amb Manlleu.

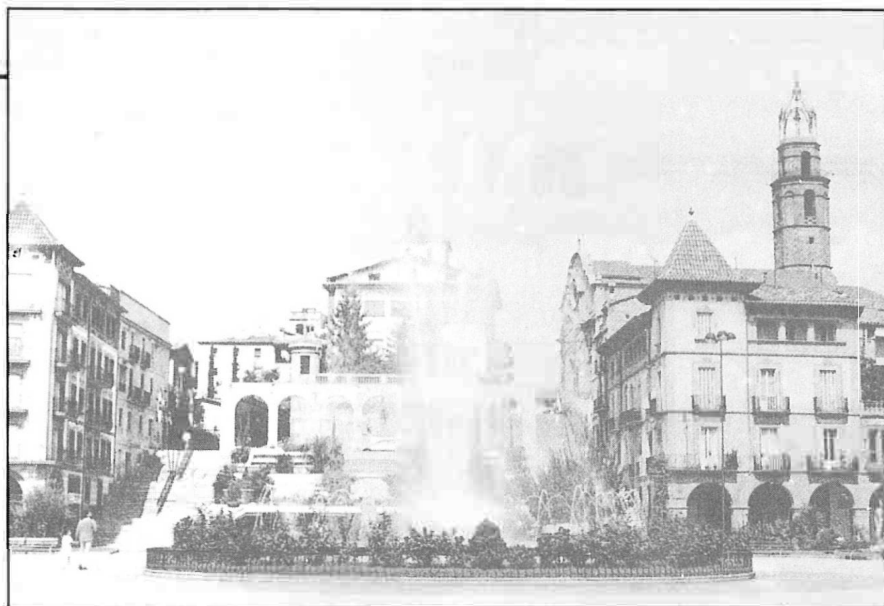
Santiago Rusiñol i Prats no és pas nascut a Manlleu, però està molt vinculat a la vila. Aquest poble va ser bressol de la seva senyorívola estirp, ja que junt amb el seu germà Albert tingueren una filatura de cotó, amb una torre al costat de la fàbrica, les quals encara existeixen, però actualment amb d'altres propietaris.

Aquesta filatura ja la tenien els seus pares. El pare i també l'avi eren fills de Manlleu; per tant, no pot estranyar que fes molts viatges i llargues estades a la indústria i a la seva finca annexa, on passà molts moments de la seva vida i que, segons sembla, va ser escenari de ressonants aventures. Com a reconeixement, la vila li dedicà un carrer amb el seu nom. Per tant, aquest prolífic escriptor, humorista i gran pintor barceloní de naixença, és oriünd de Manlleu, per bé que un cop desapareguts l'avi i el pare, tant ell com el seu germà encaminaren la seva vida pèr altres viaranys.

No obstant això, el lloc on està situada la factoria és conegut per Colònia Rusiñol, ja que també hi havia pisos per als obrers.

No es tracta ara de fer una biografia del famós pintor, ja que és de tots més o menys coneguda la seva trajectòria. Però sí que m'agrada fer esment, a part de la seva vàlua com a pintor i escriptor, entre altres coses, que fou el fundador de l'Arca de Noé, entitat singular que aplegava inicialment –i aplega encara– persones que tenen el cognom d'animal. També va crear el Cau Ferrat i el Museu Maricel de Sitges, a més d'erigir al passeig sitgetà un monument a El Greco. I no cal parlar d'Aranjuez o de París...

Se li reconeixen moltes trapelleries, com el cas de la facècia dels duros a quatre pessetes. Encara que suposo que tothom coneix aquella història, em permeto reproduir un escrit de Pere Calders a l'Avui: "Santiago Rusiñol i en Ramon Casas, durant el seu llegendari viatge amb carro a través de Catalunya, contenen que un dels seus números que s'havien proposat d'interpretar consistia a desplegar una manta a terra a la plaça principal de cada poble, i escampaven damunt la roba unes quantes monedes de duro, d'aquelles que eren de plata de llei i d'un diàmetre i un pes que foradaven les butxaques. Tot seguit amb veu de mercaders ambulants, cridaven: **DUROS A QUATRE PESSETES, APROFITEU LA GANGA!** Els pagesos s'aturaven un moment davant la parada, somreien amb murrieria i passaven de llarg. Tenien el punt de no deixar-se ensarronar fàcilment i veien d'una hora lluny que allò era una

La bonica plaça de Manlleu.

enganyifa". Ara aquells duros que feren desconfiar als pagesos sorneguers d'en Rusiñol i d'en Casas deuen valer com a mínim mil o potser moltes més pessetes. Seria interessant saber què passaria actualment si es repetís una escena semblant.

Santiago Rusiñol té moltíssimes més anècdotes i probablement diverses relacionades amb la vila dels seus antecessors. Sols volia deixar constància de la seva presència en aquesta població osonenca i del vincle que l'hi unia.

Un altre pròcer destacat és el Sr. Josep Serra i Sió, nascut a Roda de Ter, però afincat a Manlleu, i molt recordat i apreciat a la vila. Fou un distingit constructor de maquinària tèxtil per a filatures. Tota persona que hagi treballat en aquestes indústries haurà vist moltes vegades el nom de S.A. Serra en alguns dels seus enginys. Fou un home del poble que visqué per al poble, amb uns tallers molt importants per al desenvolupament manlleuenc, on tothom desitjava poder-hi treballar pel bon tracte empresarial i la seguretat laboral. Bastants anys enrere formar part de la seva plantilla representava estar a cobert obrerament per tota la vida. Malauradament, aquesta firma –com moltes d'altres– va passar a pertànyer a una multinacional estrangera, que també ha fet aigües.

A més de S.A. Serra, fundà altres societats com són Conductores Eléctricos Roqué, S.A., Vic Industrial C.A. (filatura de Vic), Constructora Española de Maquinaria, de màquines per filar estam, situada a Aiguafreda, etc.

Em deixo molts altres noms, però per avui plegarem per no fer més pesat l'escrit.

Pere Motjer (des de Manlleu)

Coneguem la nostra història

El veïnat de Cabanyes durant el domini remença

En un país com el nostre, que compta amb més de mil anys d'història, sense cap mena de dubte que n'hi han d'haver passat de tots colors. Sempre he tingut curiositat de saber si a la zona on actualment vivim va tenir repercussions el domini negatiu dels senyors feudals sobre els pagesos de remença.

Avui, que tant estan de moda les enquestes, si en féssim una a Bonmatí i els seus voltants i preguntéssim on era situat en l'antigor el veïnat de Cabanyes, probablement predominaria la desconexió del lloc i la manera com vivien els pagesos. Malgrat que els orígens del Bonmatí actual semblin molt recents, tot espigolant d'ací i d'allà, es troben documents que en fan conèixer les arrels i dels quals pel sol fet de viure-hi és bo de ser-ne sabedor.

Durant els segles XII i XIII el veïnat de Cabanyes era situat dintre la circumscripció eclesiàstica de la parròquia de Sant Vicenç de Constantins i compartia el veïnatge amb la de Sant Julià del Llor en l'espai on avui hi ha situada la colònia Bonmatí, el Grup Bon-Dia i la Urbanització Massana. En aquesta porció de terreny, hi estaven assentats el molí del Llor, el mas Bonmatí, el mas Joan i els masos Llnell, Adroer i Jofre. La data més primerenca que es

Cal Carreter

troba referent al molí és de l'any 1235, data en què l'abat d'Amer el va infeudar a Guillem de Sant Julià del Llor i a la seva esposa, Bernarda, i pel qual pagarà un cens anual per la festa de Sant Feliu i haurà de fer a l'abat l'homenatge feudal corresponent.

El mas Bonmatí, segons l'hereu actual, va ser cedit a Pere Bonmatí després de l'any 900 com a recompensa de la reconquesta del nord de Catalunya, envaït pels àrabs. Per altra banda,

El mas Moner

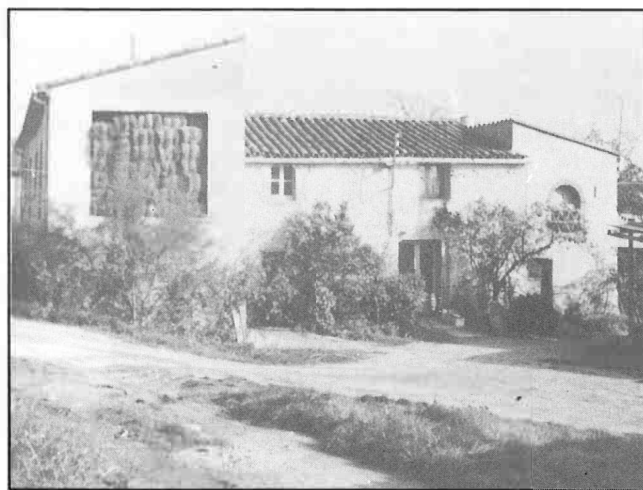
el 1272, "Berenguer Abad de Amer dona al caballero de Rocafort los mansos Juan, Llunell y Adroer situados en la parroquia de Constantins, los cuales reciben en feudo la cantidad de 50 sueldos y con la obligación de rendir homenaje". El mas Joan, el trobem documentat el 1317 i el mas Jofre, l'any 1364 – *El mas Llunell i el mas Joan sens cap mena de dubte són: can Nyony i can mas Joan i els masos Adroer i Jofre poden ser can Moner i cal Carreter*–. Les cases més properes, tot i que no pertanyen al veïnat de Cabanyes, són ca l'Iern (can Niern) i el mas Loran (can Llorà), ambdues de Constantins i que trobem citades l'any 1486. També és propera can Verònic, però aquesta pertany a la parròquia de Sant Julià.

L'existència dels masos del veïnat de Cabanyes es fa ben explícita al llarg de l'època remença, període feudal en què les lleis protegien els senyors i perjudicaven greument la pagesia, que es veia sotmesa a tota mena de vexacions. Aquesta diferència jeràrquica que existia entre el senyor i el pagès va durar més de quatre segles i sempre va perjudicar aquest darrer, ja que les lleis reials i eclesiàstiques emparaven sempre el senyor feudal.

La paraula remença, sinònim de redempció, era el nom que es donava als pagesos perquè només podien comprar la seva llibertat amb anys de treball d'esclavatge. El pagès estava sotmès a tot un seguit de servituds: quan es venia un mas, s'hi incloïen els homes i les dones; quan el pagès volia abandonar les terres senyorial, havia de pagar un preu convingut. En definitiva, el pagès estava sotmès a unes lleis dictades per les Corts que fins i tot l'obligaven a acceptar uns anomenats "mals usos" de totes totes indignes, tal com es pot comprovar amb els que s'esmenten a continuació.

INTESTIA: consistia en el fet que si el pagès moria sense fer testament, el senyor rebia una part dels béns, mobles i bestiar. Si el pagès moria sense deixar muller i fills, el senyor rebia la tercera part d'aquells béns.

EXORQUIA: equivalia a una penalització que s'infligia al pagès que moria sense deixar

Mas Llunell

descendència que el substituís al mas. En aquest cas, el senyor rebia la part dels béns que hauria pertocat als fills. Contràriament a altres llocs, en els costums de Girona no es consideraven exorcs o estèrils aquells pagesos que no arribaven a la pubertat, ja que no eren aptes per tenir descendència. Això no significa que aquest criteri, fonamentat en raons jurídiques i morals, fos sempre observat pel prepotent senyor feudal.

CUGUCIA: quan la muller del pagès cometia adulteri sense consentiment del marit, els béns de l'adúltera es partien entre el senyor del mas i el pagès, però si el marit ho havia consentit d'alguna manera, el senyor feia seus tots els béns de la dona. Quan l'adulteri havia estat comès per inducció o coacció del marit, la dona conservava els seus béns, li era retornat el dot i tenia dret de promoure la separació matrimonial. Tanmateix, segons els criteris dels jutges, calia que la cugucia no deixés cap dubte de la seva veracitat, calien proves evidents (que els adúlter fugissin plegats o que fossin sorpresos en l'adulteri).

EL IUS MALETRACTANDI: A les terres gironines i en aquelles altres en què manava aquest dret segons disposaren les Corts de Cervera de 1200, els senyors podien tenir tancats llurs homes en masmorres i els podien aplicar càstigs moderats. Sembla que el maltractament només es podia infligir per expiar una falta, no pas per caprici, tot i que de fet al camp ningú

Mas Joan. (Foto: Josep Pérez Raventós)

no podia impedir la violència: els juristes observaven que ni tan sols el rei podia defensar els pagesos contra llurs senyors.

El mal ús de l'ÀRSIA o ARSINA consistia en l'obligació que tenia el masover d'indemnitzar el senyor en cas d'incendi de la masia.

Caldria afegir-hi també l'anomenat DRET DE CUIXA, pel qual el senyor podia dormir la primera nit amb la muller del pagès. Igualment EL DRET DE DIDATGE, pel qual el fill del senyor podia ser mantingut per la dona del pagès.

A banda d'això cal remarcar que el costum de Girona donava la possibilitat a les filles del pagès de remença de comprar-se per una quantitat simbòlica de 2 sous i 8 diners; però les que volien casar-se amb un pagès que ja pertanyia a un altre senyor havien de passar per la recompra. Aquest preu variava segons la importància del mas o simplement pel criteri del senyor, però la quantitat que es pagava per la recompensa pujava a una mitjana de 60 sous barcelonesos.

Fora dels militars ningú no s'escapava

de la redempció personal, inclosos els administradors.

La relació dels mals usos podria ser molt més llarga, però amb els esmentats abusos ja ens podem fer una idea de la submissió en què vivien els pagesos de remença, entre els quals cal comptar amb els de can Lluell, can mas Joan, ca l'Adroer, can Jofre del veïnat de Cabanyes i els de les parròquies de Constantins i de Sant Julià... on també n'hi havia.

Espigolant d'ací d'allà es troben diversos documents que donen fe que els pagesos del veïnat de Cabanyes no s'escapaven d'aitals humiliacions i també eren víctimes del domini senyorial. Ens ho testimonien les diverses transcripcions de pergamins que es detallen a continuació. En el primer, hi podem veure els compromisos que les dones dels masos Joan i Lluell accepten amb el consentiment de llurs marits: les servituds de la intestia, l'exorquia i la cugucia.

(En aquestes transcripcions cal fer notar que en el s. XIV el pagès prenia el cognom de la masoveria que tenia contractada al senyor.)

1367, febrer, 6. Cabanyes

Maria, muller de Pere Joan, Francesca, muller de Guillem Lluell, i Ermessanda, muller de Pere Adroer de la parròquia de Sant Vicenç de Constantins, amb el consentiment dels seus respectius marits, reconeixen ser dones pròpies i sòlides⁽¹⁾ de Guillem de Bell-lloc, ciutadà de Girona, per raó de la compra que Guillem de Bell-lloc ha efectuat a Boronat Domingo de la meitat proindivisa dels masos que posseeixen els seus marits, el 27 de gener de 1367, pels quals aquells ja han reconegut ser homes propis i solius de Guillem de Bell-lloc. Reconeixen les servituds de la intestia, exorquia, cugucia i redempcions, prometen ser bones dones, fidels i legals i no deixar el mas ni canviar de domicili, i en prova de conformitat fan homenatge de boca⁽²⁾ i encomanació de mans.⁽³⁾

Notari: Ramon de Perellada, substituït de Jaspert de Campllong, notari titular de Girona.

1317, octubre, 26

Guillem Lluell, del veïnat de Cabanyes de la parròquia de Sant Vicenç de Constantins, reconeix ser home propi i soliu dels hereus de Pere Barner, mercader de Girona, per raó del mas Lluell, i pagar cada any els censos i agrers⁽⁴⁾ següents: un pernil o 3 sous barcelonesos per Nadal; 5 sous barcelonesos en la mateixa festa per la talla dels arbres del mas Lluell; 4 sous barcelonesos de cens per les cases; dos parells de gallines, mitja gallina, un feix de palla o dos diners, un manat de cols, vuit ous i dos formatges o bé 1 d.b. per cada formatge, en la festa de Pasqua; tres vuitens i una mitgera de civada, mesura d'Amer, quatre parts de la tasca⁽⁵⁾ dels fruits de pa i vi, i, finalment, la tasca d'una trilla anomenada Areny.

Notari: Bartomeu de Castlà, notari públic de Santa Maria d'Amer.

1367, setembre, 19. Girona

Pere Tomàs, del veïnat de Cabanyes, parròquia de Sant Vicenç de Constantins, reconeix rebre d'Arnau Joan, del mateix veïnat, 90 sous barcelonesos de la venda d'un tros de bosc, anomenat Guardiola, i un altre amb avellaners, situats en el torrent de Bàscara de la parròquia de Sant Vicenç de Constantins.

Notari: no hi consta.

1382, gener, 2. Girona

Pere de Bell-lloc, ciutadà de Girona, reconeix tenir en feu de Bernat de Cabrera, vescomte de Cabrera i senyor del castell d'Anglès, la meitat proindivisa del domini directe dels masos Joan, Lluell, Adroer i Jofre, situats en la parròquia de Constantins, en el veïnat de Cabanyes, amb totes les seves terres, censos i agrers, cugucies, exorquies, intesties i redempcions d'homes i dones. Bernat de Cabrera es reserva els terços, lluïsmes i foriscapis⁽⁶⁾ en cas d'alienació de tot o part dels masos, així com els drets de justícia sobre els seus posseïdors. Pere de Bell-lloc no ha de prestar cap homenatge de fidelitat ni cap servei per aquesta investidura.

Notari: Narcís Simó, substituït de Jaspert de Campllong, notari titular de Girona.

1386, desembre, 10. Girona

Guillem de Bonmatí, del veïnat de Cabanyes, parròquia de Constantins, reconeix tenir per Guillem de Bell-lloc i Pere Domingo, ciutadans de Girona, tres peces de terra de pertinences del mas Adroer, situades en la parròquia de Sant Vicenç de Constantins, en el lloc de Camp d'en Jou, al costat del colomer del mas Adroer, a l'agrèr de la tasca.

1367, gener, 28. Girona

Pere Joan, Pere Adroer i Guillem Lluell, del veïnat de Cabanyes, de la parròquia de Sant Vicenç de Constantins, reconeixen ser homes propis i solius, meitat proindivisa, de Boronat Domingo, ciutadà de Girona, per raó del mas Joan, mas Adroer i mas Lluell, la meitat del domini directe⁽⁷⁾ dels quals pertany a Boronat Domingo en virtut de la donació rebuda de Margarida, muller de Boronat Hospital i hereva de Guillem, muller de Pere Rei, notari de Girona, el 4 de gener de 1367. Prometen ser als seus homes fidels i

obedients i no deixar el mas ni canviar de domicili, fent homenatge i encomanació de mans, segons el dret i costums de Catalunya.

Notari: Pere Pont, substituït de Jaspert de Campllong, notari titular de Girona.

1368, novembre, 17. Girona

Trasllat de la sentència dictada pel jutge de Girona, Pere Compte, el 26 d'octubre de 1364, declarant que el domini directe dels masos Joan, Adroer, Lluell i Jofre, situats en el veïnat de Cabanyes, parròquia de Sant Vicenç de Constantins, que es disputen el senyor del castell d'Anglès i els hereus de Pere Barner, mercader de Girona, pertany als esmentats hereus, però que són de la jurisdicció del castell d'Anglès.

Notari: Pere de Pont, substituït de Jaspert de Campllong, notari titular de Girona.

1377, febrer, 14. Girona

Arnau Joan i el seu nét Pere Joan, posseïdors del mas Joan del veïnat de Cabanyes, parròquia de Sant Vicenç de Constantins, reconeixen rebre de Pere de Bell-lloc, ciutadà de Girona, 40 sous barcelonesos de la venda d'un hort situat en el lloc de Tinyoses, que tenen pels hereus de Francesc de la Via, ciutadà de Girona, i pel comprador.

Notari: Ramon de Peralta, substituït de Jaspert de Campllong, notari titular de Girona.

En els pergamins de la família Bell-lloc s'esmenta tres vegades el nom de Tinyoses: un el cita com a lloc, l'altre com a veïnat i l'altre com a celler.

La capella de Santa Maria de Tinyoses, que va prendre el nom de Mare de Déu de Calders l'any 1301, fou el centre de la cellera de Tinyoses on els Bell-lloc efectuaren les principals inversions en la primera meitat del segle XIV.

- (1) - **Dones o homes propis o solius:** homes o dones que depenien d'un únic senyor.
- (2) - **Homenatge de boca:** dels segles X al XIII, manifestació externa (oral) que donava solemnitat i eficàcia a la dependència del vassall envers el seu senyor.
- (3) - **Encomanació de mans:** gest en què el vassall col·locava les mans juntes a les del senyor, mentre aquest cloïa les seves damunt les del pagès.
- (4) - **Agrer:** prestació reial per la concessió de terres i masos que, a manera de cens o pensió, pagaven els pagesos en reconeixença de la possessió del senyor.
- (5) - **Tasca:** imposició senyorial que equivalia a una onzena part de la collita.
- (6) - **Lluïsmes i foriscapi:** pagaments de les mateixes característiques que havia d'efectuar el pagès cada vegada que el senyor traspassava o venia una peça de terra.
- (7) - **Domini directe:** poder del senyor sobre el pagès, el qual li devia obediència i fidelitat amb obligació de fer-li homenatge.

Els Bell-lloc

(Paràgrafs recollits del llibre *Girona al segle XIV*)

Com hem pogut veure en aquestes transcripcions, la família Bell-lloc, durant l'època remença, va tenir una funció molt destacada vers els pagesos que estaven al seu servei en el veïnat de Cabanyes. El seu llinatge ja apareix a Girona al començament del segle XIV. Els dos fills de Pere de Bell-lloc – faedor de la nissaga –, Pere i Jaume, es van instal·lar el primer a Girona i l'altre a Mallorca. Al començament són només una família de mercaders que sap explotar al màxim les seves capacitats familiars.

A l'inici del segle, el desenvolupament de la vinya irromp de ple en els ciutadans gironins. Des del començament del segle XIV la política de la família Bell-lloc a Constantins i a les parròquies veïnes és molt pròspera. Es comprova en les imposicions recaptades cap al 1330 amb els ingressos que provenen del comerç del vi, ja que la vinya ocupa sobretot els pendents de la vall del Ter fins a Constantins. Es dediquen també a l'important mercat de la draperia: la compra de draps a crèdit per fer l'aixovar, els vestits, etc. manté un corrent econòmic important entre el camp i la ciutat. En tenim una prova en les botigues de drapers que obren als poblats del voltant de Girona. Els Bell-lloc, en tenir possessions a Constantins, fins i tot en tenen una a la seva masia.

Dos contractes de venda a crèdit de 1326 mostren que els Bell-lloc (en aquest cas en Jaume) venen pastell (1) als paraires (2) del mercat gironí. Ja molt ben proveïts de terres a una banda i altra del Ter –entre Anglès i Sant Gregori, on la vinya ocupa les terrasses del riu– venen vi i tota classe de productes agrícoles.

S'ha pogut demostrar en una altra banda, gràcies a un fons de pergamins, que la família Bell-lloc de seguida es va interessar en la terra

La capella de Santa Maria de Tynyoses o de Calders de la parròquia de Sant Vicenç de Constantins

i es féu un important patrimoni (especialment de vinyes) al voltant del celler de Tynyoses, en una època en què el consum de vi es desenvolupava i interessava el mercat urbà i l'exterior. Els Bell-lloc, com altres mercaders, practicaven el comerç de draps i fins i tot van convertir aquest celler de Tynyoses en parada on venien als pagesos draps i qualsevol altre tipus de tèxtil, com les túniques de Sant Denís. Es constata la lucidesa dels edils gironins, entre els quals, tot s'ha de dir, dominen els mercats. Jaume Bell-lloc va ser jurat el 1315.

A l'edat mitjana els Bell-lloc els trobem inclosos en una extensa relació de nobles i militars gironins dins la qual també figuren les famílies Anglasell de Sant Julià del Llor i Raset de Trullàs.

Benet Valentí

(1). Pastell: herba de la qual s'extreu una matèria colorant blava que antigament servia per tenyir la roba.

(2). Paraires: aquells que es dedicaven a l'art de la llana en qualsevol de les operacions que anaven des del rentat fins al perxer, que era el teixidor de teler manual especialitzat en la fabricació de galons, passamans i altres teixits.

La simbologia d'un monòlit

Analitzant detingudament la història del nostre poble fins allà on hem pogut aprofundir, trobem que ha viscut dos períodes importants molt espaiats l'un de l'altre, però que tanmateix són ben interessants de conèixer.

El primer arrenca de temps immemorial, quan només hi havia unes poques cases, una de les quals era un molí fariner, conegut amb el nom de molí del Llor, i una altra era el mas Bonmatí. La gent d'aquesta casa, juntament amb els seus mossos, conreaven grans extensions de terra de cultiu i bosc i eren considerats els propietaris més opulents d'aquestes contrades.

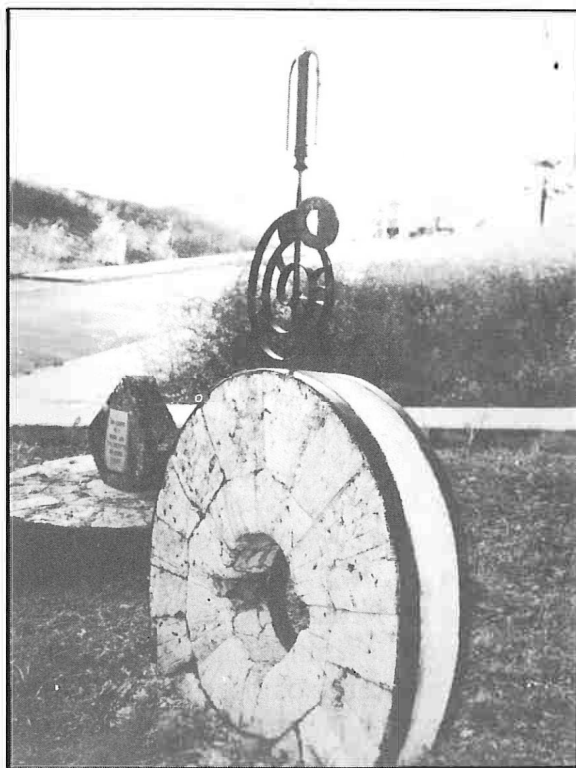
El molí, que el 1426 va ser adquirit per la casa Bonmatí, a més d'aixafar tota classe de grans, fruit de la seva collita, també prestava un servei públic a les pagesies de Vilanna i Trullàs, que després de creuar les aigües del Ter portaven el gra a moldre. També hi acudien pagesos d'altres indrets que es veien obligats a salvar els nombrosos obstacles d'uns camins quasi intransitables. Carros i carretes de Constantins, les Serres, Sant Julià i Sant Climent, estirats per cavalls i bous, transportaven els sacs de gra cap al

molí del Llor, situat en un verall que encara tardaria molts anys a prendre el nom de Bonmatí. La gravetat de l'aigua, amb un sistema molt primitiu, impulsava unes moles que aixafaven, entre altres grans, el de blat, el més important de tots, ja que proporcionava el pa, que era l'aliment principal per a la gent que vivia ben pobrament.

Aquesta explicació és per donar entenent que fins l'any 1896 l'esmentat

molí, que prenia l'aigua del rec de l'Anglasell de Sant Julià, va ser la primera guspira que va servir per donar un raig d'esperança encaminat cap a un moviment industrial que feia uns anys ja s'havia establert a les voreres dels principals rius del país i s'apropava a un lloc que aviat prendria el nom de colònia Bonmatí.

El segon període que va viure el nostre poble va sorgir al final del segle XIX i tombant del XX, en el moment en què la industrialització a prop del

(Fotografia: Josep Pérez Raventós)

Ter va ser realitat i es van aixecar blocs de pisos i naus industrials a tort i a dret. La primera fàbrica que es va construir i bastir a la futura colònia va ser la que avui coneixem per la nau Atloger, dedicada al cotó i a la qual va proporcionar força hidràulica l'antic rec de l'Anglasell convertit en canal. El funcionament de l'embarat el va proporcionar una turbina de roda plana (bota-perxes).

Fins aquí hem exposat, així per sobre, amb dues demostracions ben clares, que un

molí i una fàbrica que produïa fil van ser els orígens de l'esplendorós moviment industrial i social que gaudeix actualment Bonmatí.

L'any 1967, uns fabricants amb unes exigències no gaire dignes van obligar a prendre una decisió ben arriscada, com va ser l'aventura de lliurar-se d'un domini, al qual estava subjugada la gent senzilla de la colònia Bonmatí. Aquesta potestat va conduir a l'aixecament del Grup Bon-Dia. Per tant, l'any 1967 podem consignar que comença un nou cicle. La convicció del ressorgiment d'un nou Bonmatí és ben evident i és el moment obligat de recordar els seus orígens i les seves arrels. Aquest fet s'acompleix erigint un monòlit que es planta a l'entrada del Grup Bon-Dia i que és a punt d'estrenar-se.

Diverses persones han confessat desconèixer la simbologia de l'esmentat monòlit, uns símbols que ara podrem conèixer i que són el motiu d'aquest escrit.

Una roda molinera, que ha donat milions de voltes triturant gra en el molí del Llor, ens recorda l'antiga existència de la petita primera indústria que ha funcionat a Bonmatí.

La reproducció esquemàtica d'una turbina en

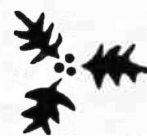
miniatura amb forma de cargol simbolitza l'existència de les diferents indústries bonmatinenques.

L'activitat cotonera-tèxtil que va donar impuls al moviment fabril a Bonmatí està plasmada per un conjunt format d'un fus de metxera, un fus que es va cansar de donar voltes i més voltes estirant i torçant la metxa o veta.

Amb aquesta descripció

hem fet palesa la simbologia d'un monòlit que ens recorda amb orgull els orígens d'un poble, el de Bonmatí, un poble que al final del segle passat, ja va sembrar una sement que a poc a poc ha anat germinant i ha donat un fruit del qual ha sorgit un poble digne, pròsper i treballador.

Josep Pigem Roca

Nadal '95

*Un captard, quan el sol ja declina,
a l'horitzó s'hi passeja un estel blanc;
a la nit, la lluna l'il·lumina,
a l'alba ja despunta el dia de Nadal.*

*A cada llar el seu Pessebre,
a la taula, un poema i una cançó,
i de nosaltres un missatge de pau,
d'AMOR, AFECTE i GERMANOR.*

*I un feliç i pròsper any nou,
així els desitjo bones festes
fins un altre any si Déu ho vol.*

Joaquim Vila Xifra

Viatge a Varazdin

(Croàcia)

Fent una activitat amb refugiats Bosnians.

Imagíneu-vos per un instant que heu de deixar el vostre poble, la vostra casa. Només disposeu de dues maletes on haureu de posar allò que creieu necessari per començar una nova vida en un lloc desconegut i de difícil ubicació.

Penseu que possiblement la vostra casa serà cremada, saquejada... i no hi podreu tornar. Què hi posaríeu, dins les vostres maletes? El vostre àlbum de fotos? Aquell disc que tant us agrada escoltar? Aquell regal que us van donar en un dia molt assenyalat? Aquell perfum que us recorda molts moments sublimes...? La llista seria inacabable i potser hauríeu de pensar quins són els béns materials més preuats per a vosaltres i quins voleu conservar.

Imagíneu com us sentiríeu en viure en un lloc allunyat de la vostra terra natal, estrany... Amuntegats en rulots, vagons de tren, antics hotels, casernes militars, etc., compartint habitació amb vint persones més o... si fóssiu més privilegiats en una habitació de setze metres quadrats on estaríeu tota la família o potser dues, durant 24 hores tots junts. Així, sense intimitat, sense espai vital...

Imagíneu l'hora de dinar, quan us repartissin un "farro", barreja de suc, mongetes i un bon tros de pa. Així, durant...? Alguns hi porten quatre anys

però ningú sap realment fins quan.

De ben segur que molts dels nostres avis van viure aquesta situació i d'altres de molt pitjors "durant la guerra", però la gent dels Balcans són contemporanis nostres, amb un nivell econòmic i un estil de vida semblant al català. No són països tercermundistes on la gent neix i mor pobra, sense conèixer mai res millor. A l'ex-Iugoslàvia la població gaudia de béns: casa, cotxe, bicicleta, bestiar... i actualment ho han perdut tot; alguns fins i tot han perdut pares i amics.

El que tots els refugiats tenen molt clar, sobretot les persones de més edat, és tornar a Bòsnia; i si la seva antiga casa està cremada, en faran una altra al costat o sobre les cendres.

Per tal que els adolescents puguin trobar-se en un ambient distès i lluny dels camps de refugiats on viuen, una organització americana (IRSA) va engegar un projecte fa un any; això és: llogar una casa espaiosa i amb jardí, contractar quatre professionals bosnians i croats (assistents socials, mestres...), acceptar voluntaris d'altres països, etc. En aquest lloc els adolescents poden venir a parlar, veure la tele, escoltar música, jugar a ping-pong, al futbolí, al billar, pintar...

La feina dels voluntaris, tot i que no era gaire clara ni definida, consistia a aportar idees, animar les diferents activitats que es realitzaven, jugar amb els més petits... De tant en tant també visitàvem alguna família que ens convidava a prendre cafè, a menjar "pita" (plat típic bosnià). En aquestes visites intentàvem entendre'ns com podíem, però a vegades era difícil. Un somriure valia per cent paraules i gairebé tots ens ensenyaven les fotografies de la seva antiga casa, del seu poble, de la seva família...

Bé, ara ja han passat dos mesos i potser queda com una experiència un xic llunyana, però penso que és el millor moment per treure'n conclusions i fer-ne un balanç. D'entre les moltes reflexions que em vénen al cap, voldria esmentar-ne una: sovint ens lamentem i preocupem per coses bastant simples (el temps que fa, el dolor que sentim al dit gros del peu esquerre, aquell veí que ens ha dit una cosa fora de to...) Què fariem si perdéssim la casa i les nostres possessions materials? Oi que després les altres "petites desgràcies" ens semblarien "grans foteses"?

Marta Cos

Racó poètic

Sant Miquel de les Formigues

Un dia de primavera
els meus quatre nêts i jo
seguïrem la carretera
de Santa Creu vers Osor.

Just arribant al Sobirà
notem un canvi d'imatge
i decidírem parar
per contemplar el paisatge.

Un oreig amb suaus bufades
movia els castanyers
semblaven unes onades
com si d'un mar es tractés.

Sant Miquel és nostra meta
i per poder arribar-hi,
girem a la nostre dreta
a mig camí de Sant Hilari.

"Font s'aguarda" hem arribat
i allí el cotxe hem d'aparcar,
el camí ample s'ha esgotat
i ara ens toca caminar.

En "fila índia" anem pujant
per un corriol dret i estret
i als vint minuts tot bufant
arribem al bell indret.

A una penya ens enfilem
i deixades les fatigues
al peu d'una creu admirem,
forjades, tres grans formigues.

Si el dia és transparent
i a Vic la boira ha minvat
pots albirar vers ponent
les crestes de Montserrat.

Sant Julià del Llor

Tots sabem que uns anys enrere
per anar a Sant Julià
des d'Anglès i la Cellera,
amb barca havíem d'anar.

Si amb una pluja abundant
el Ter pujava d'altura,
creuar el riu tot barquejant
era una gran aventura.

A la muntanya pujàvem
molts anys pel dijous llarder,
com si fos un joc miràvem
qui arribava a dalt primer.

I, ja al cim de la capella
de Sant Julià del Llor,
gaudiem la meravella
tot mirant el nostre entorn.

Un pont llimà la distància
entre Anglès i Sant Julià,
les barques sense importància
pel record varen quedar.

Un incendi devastà
la muntanya i l'ermita,
el vell xiprer van tallar
símbol de tota una vida.

Ja de gran hi he tornat
altre cop dalt la capella
i novament m'ha encisat
aquella vista tan bella.

Avui la vila d'Anglès
d'aquí dalt té un altre aspecte
la part nova que s'ha estès
junt al nucli antic de sempre.

Hi ha indústries que la rodegen
donant vida al seu comerç.
Arbredes que verd vesteixen
les riberes del riu Ter.

I contemplo des d'aquí
el poble de Bonmatí
amb molts records per mi
perquè jo vaig néixer allí.

Una estada a Bèlgica

Dedicat especialment a:
Joan Antoni del Moral

Aquesta és la petita història d'un bonmatinenc que se'n va anar a estudiar mig any a l'estranger, i no sabeu pas quant s'enyorava! Ara que de fet no era pas ben estrany...

Vaig arribar al migdia i l'autobús em va deixar al bell mig d'una ciutat d'uns quatre milions d'habitants, *Bruxelles*. Pobre de mi, jo que estic acostumat a sortir al carrer i conèixer a tothom.

Afortunadament un conegut i que ara és un gran amic, un senyor català, em va venir a buscar i em va acompanyar a la Universitat, això sí, després d'un bon àpat.

Em vaig presentar als qui haurien d'ésser els meus tutors durant aquests mesos i, ai mare... sí que parlaven malament aquella gent, no els entenia de res, i jo que em pensava que en sabia de francès, quin mal tràngol!

Ens vam entendre com vam poder, la primera nit l'hauria de passar en un alberg i l'endemà ja cercaríem casa. Cap a les cinc vaig sortir a comprar quatre coses que em mancaven, però totes les botigues ja estaven tancades; això ho vaig trobar estrany. Després de perdre'm dues o tres vegades i de tornar-me a trobar, vaig aconseguir arribar a l'alberg. Allà em vaig adonar que els horaris en aquest país van unes tres hores avançats respecte al nostre, així va ser que el primer dia vaig fer tard i em vaig quedar sense sopar. Cansat del viatge vaig fer cap al llit disposat a fer un bon son. Però no, el meu company d'habitació era un alemanyot que a cop d'ull hauria de pesar uns tres-cents quilos i que feia tota mena de sorolls que m'estalviaré de descriure. Vaig passar la nit mirant al sostre i dient-me: què coll... hi foto jo aquí?, sempre m'haig d'embolicar.

L'endemà vàrem estar tot el dia buscant casa i, és clar, no vaig dinar, "per un dia no passava res!" Finalment vam trobar-ne al punt

més alt de la ciutat. Que bé, vaig pensar jo, a prop de les muntanyes, com a Bonmatí. Però pots comptar; altitud, cent metres. Ara entenc allò dels Països Baixos, i és que no hi havia ni una muntanya, ni tan sols un petit turonet.

Vaig tenir molta sort i vaig anar a petar a casa d'una senyora que tenia una gran mansió i que llogava habitacions. Érem jo i tres estudiants més, belgues tots. La primera nit, el moment més important, ... el sopar!, jo ja hi tenia teranyines, a l'estòmac. Així doncs, em van posar una botifarra de mig metre i un platàs de patates fregides que..., a mi se'm feia la boca aigua, i de cop, xof! una llossada de melmelada de poma al bell mig del plat. Ui, que patirem!!! va ser el meu primer pensament.

Aquella nit em vaig preguntar el mateix que la darrera, però em vaig poder adormir, i tip.

A partir d'aquest dia va començar a anar tot bé. Durant la setmana estudiava i feia vida casolana, i els caps de setmana anava a veure els meus companys que es trobaven a uns 80 quilòmetres d'on jo em trobava. Quin plaer poder parlar català com un desesperat i atipar-me de pa amb tomàquet i llonganissa portada de casa. Ens reuníem els vuit estudiants de Girona que havíem anat a Bèlgica, i ens explicàvem les noves de casa nostra: què havia fet el Barça, si havien trobat en Roldán, les inundacions. Semblava que si ens trobàvem cada setmana i ens podíem veure l'enyor era menor.

Però el dilluns, sant Tornem-hi, a fer vida d'exiliat. Cap a la Universitat amb el tramvia, sempre dret evidentment, amb un fred i un vent que pelava. Cal dir que allà l'home del temps no s'equivoca mai, ja que cada dia plou i fa vent, o sigui mullena assegurada. Els professors i els alumnes d'allí són molt trempats i no costa gens fer-hi amics, encara que la gent sigui de molt diversos orígens. Per dir-vos que a l'hora de dinar a la meua taula erem un català, o sigui jo, una keniana, un marroquí, un holandès, un coreà i una brasilera. En unes circumstàncies com aquestes no era gens estrany que quan algú demanava el pa li passessin els macarrons.

En aquest país a les cinc ja és fosc i tothom és dins de casa, excepte jo, que plegava a les sis, i de casa no en surten si no és per anar a fer la cerveseta, cosa freqüent.

Allí on vivia ens tocava fer un dia cadascun el sopar, fer pa amb tomàquet era una "marranada", així que per fer-los contents s'havia de fer mongetes amb crema de llet i no sé quines espècies, amb una mena de botifarra turca de xai més picant que quinze "sideretes" juntes, i de postres pa amb pernil dolç i ben untat amb iogurt. Al final t'hi acostumes però si sabéssiu com trobava a faltar l'escudella de la mare i una bona plata de canalons.

Els tres estudiants belgues eren molt trempats i de seguida ens vàrem fer amics i em van ensenyar tant l'idioma com els costums,

alguns un pèl salvatges per cert. Un dels costums que em va sobtar era el baptisme, una mena de cerimonial i proves que es realitzen quan entres a la Universitat. Es tracta de vendre's com a esclau a gent de cursos superiors, els quals t'obliguen a realitzar un seguit de proves. Aquell any consistien a afeitar-se el cap, llançar-se des d'un tercer pis sobre matalassos talment com si fossis el fuet d'un entrepà i salvatjades vàries per guanyar-se l'acceptació de la gent de la Universitat.

La vida continuava i a poc a poc els gironins ja no ens vàiem tan sovint, ja que estàvem més enfeinats, i quasi no parlava català, només quan em trucaven els pares o la xicota. Per sort tinc un amic a la ciutat, català, i on em recollia els diumenges a fer un bon dinar i a fer-la petar. Aquests senyors em van tractar com un fill mentre vaig ésser en aquell país, i d'ells vaig aprendre un munt de coses.

Sempre va bé saber que tens algú a qui recórrer quan estàs sol.

Al cap d'uns mesos ja tenia un munt d'amics a *Bruxelles* que m'ensenyaren els racons de la ciutat, una ciutat en la qual pots trobar de la fastuositat més elevada a la pobresa més miserable.

Quan em començava a adaptar a aquella vida se'm va acabar l'estada. El dia de tornada tots els gironins estàvem molt il·lusionats, per fi cap a casa, a menjar escudella i veure la xicota. Però dins del goig que representava tornar a casa, ningú no amagava que una petita part de nosaltres es quedava en aquell petit país, en els carrers que tantes vegades havíem recorregut i dels quals en reconeixíem ja les olors, en les cases que ens havien acollit, els companys... Però també ens vàrem endur una part de Bèlgica amb nosaltres, i sobretot un gran bagatge d'experiències i emocions.

Mai no oblidaré que a mil tres-cents quilòmetres de casa mai em vaig trobar sol.

M.V.P.

Morí *Doña* Teresa Berenguer Jané

vídua de *Don* José María Bonmatí Pujol

Aquest any Bonmatí ha sofert un trist succés: la mort a Barcelona el dia 8 de maig de *Doña* Teresa Berenguer, vídua de *Don* José M. Bonmatí, fill de *Don* Manuel Bonmatí de Cendra, fundador de la colònia. Fou enterrada el dia 10 aquí, al seu estimat Bonmatí i al costat del seu espòs i de llurs fills.

Ella no era filla de Bonmatí però hi va venir de joveneta i recent casada i hi va viure uns quants anys. Ben aviat va conèixer i estimar la colònia i sempre es va interessar per la gent. Les seves inquietuds i el seu esperit emprenedor van fer que de seguida organitzés moltes activitats a la colònia: les Filles de Maria, on era força activa; també col.laborava en la catequesi assíduament; participava en les activitats de la cultura i va organitzar el Cor a l'església, on tocava l'harmònim.

Al llarg de la meua vida (sóc filla de Bonmatí) vaig tenir el gust d'anar-la veient i coneixent als estius. Vull dir d'ella que sempre vaig admirar, a part de la seva bellesa física, el seu esperit fort i cristià i la seva actitud molt emprenedora i activa.

Mare de 13 fills, enviduà quan tenia 49 anys i ella, tota sola, els crià i educà. Molt valenta fou en patir la mort de 6 dels seus fills, algun d'ells mort quan ja era vídua. Els va

Doña Teresa en l'homenatge al Fundador

veure sofrir i morir però ella amb la seva fe i resignació cristiana seguí endavant. Sé que la seva gran força sempre era l'oració. A les nits d'estiu després del sopar i a fora al jardí, juntament amb els seus fills i més tard amb els néts i amb el personal del servei, resava cada dia el rosari.

Vull també remarcar una altra virtut seva que tinc molt present, i és que sempre s'ocupava dels altres, fossin o no de la família; ella vivia tots els problemes dels més pròxims i es desviava pel benestar de tothom tot i tenir una família tan extensa i, naturalment, amb els problemes propis.

Explicaré un fet recent que em va commoure: la meua tia Dolores de Bonmatí (que era pocs anys més jove que ella) quan, ja molt malalta i vella,

vaig endur-me-la a casa per tal de cuidar-la, recordo molt bé que *Doña* Teresa, emocionada, em va dir: "gràcies, Maria, per cuidar-te de la Dolores" (com l'anomenava ella). Vaig quedar admirada: ella (*Doña* Teresa) no tenia cap parentiu amb la meua tia, simplement era filla i germana de treballadors seus, i em vaig adonar de la preocupació i estimació que tenia envers els altres. Aquest fet de la meua tia l'hi he agraït sempre.

Al llarg de molts anys de la seva vida (ben bé fins als 85), es dedicà intensament a ajudar els més necessitats i marginats del barri del Raval de Barcelona (conferències de St. Vicenç de Paül), fins que els seus fills, veient-la ja gran, li pregaren que ho deixés. Paral.lelament i durant 50

anys, exercí com a zeladora en l'associació pietosa "Apostolado de la Oración", ocupant-se de cursar la correspondència dels nombrosos associats. Últimament, quan ja podia sortir molt poc, feia benes amb ganxet per als leprosos de les Leproseries de les Missions.

Per això, perquè ella era així, un dels seus nombrosos néts el dia de l'enterrament, a l'església de Bonmatí, amb molt de sentiment li llegí una emotiva nota de comiat en nom dels altres néts; em va emocionar molt tot el que entre altres coses boniques i afectuoses, li deia: "Todos queremos el imposible de ser tan buenos como tú. Gracias querida "bibita" por tu ejemplo, por las miles de veces que has rezado por nosotros,

porqué allá donde te encuentres ahora, seguro que continuarás acordándote de todos..."

Amb molt d'encert mossèn Àngel, aquell dia, deia d'ella que la comparava al pal del paller, perquè en el centre ferm i sòlid (com ho era ella), aguanta la palla que s'estreny al voltant i així creix el paller.

I amb raó el mossèn de Barcelona a l'homilia d'acomiadament, abans de portar-la a Bonmatí, l'anomenava la dona forta de la Bíblia i és que ell sabia com era *Doña* Teresa: "la dona forta que val més que les perles perquè dóna la mà al desvalgut i allarga la mà al necessitat"...

Una monja, companya de M. del Carmen, filla de la difunta (i que la coneixia molt

bé), li dedicà un escrit on deia que *Doña* Teresa se'n va anar tal com havia viscut, amb serenitat, suavitat, pau, energia i cristianament.

Els dies abans de la seva mort, s'anava apagant a poc a poc i es posava sempre les mans enllaçades en actitud de resar; amb dèbil murmuri va resar fins que no se la va sentir.

Així resant, se'n va anar ALLÀ on l'esperava el seu bon espòs i els fills que tant havia enyorat i plorat.

ALLÀ és ara vetllant per a tots, tal com sempre feia.

Descansi en pau *Doña* Teresa Berenguer de Bonmatí.

Maria Busquets

CREC EN EL DÉU SIBIL.LÍ DEL NADAL

Crec en un Déu... que ningú no l'entén.
És per això que alguns savis no hi creuen?
Volem parlar-hi, tocar-lo... i no el veuen
tot i que sigui tothora present.

"És tan present com els àtoms i el vent",
diuen els Sants. I d'aquí, no els en treuen:
tenen la fe dels profetes i beuen
vi de la vinya de l'Omnipresent.

Són uns drogats que no saben què es pesquen?
És gent tocada... pel Sant Esperit?
Jo només sé que aquest Déu pel qual tresquen
—que omple llurs vides i els lleva el neguit—
fa que les flors, que es nodreixen amb fems,
fems esdevinguin al cap de poc temps!

J. Bauxell

Desembre de 1983

El germà de La Salle Lluís Bosch, digué abans de morir:

"No he de boire la copa que el Pare m'ha donat?"

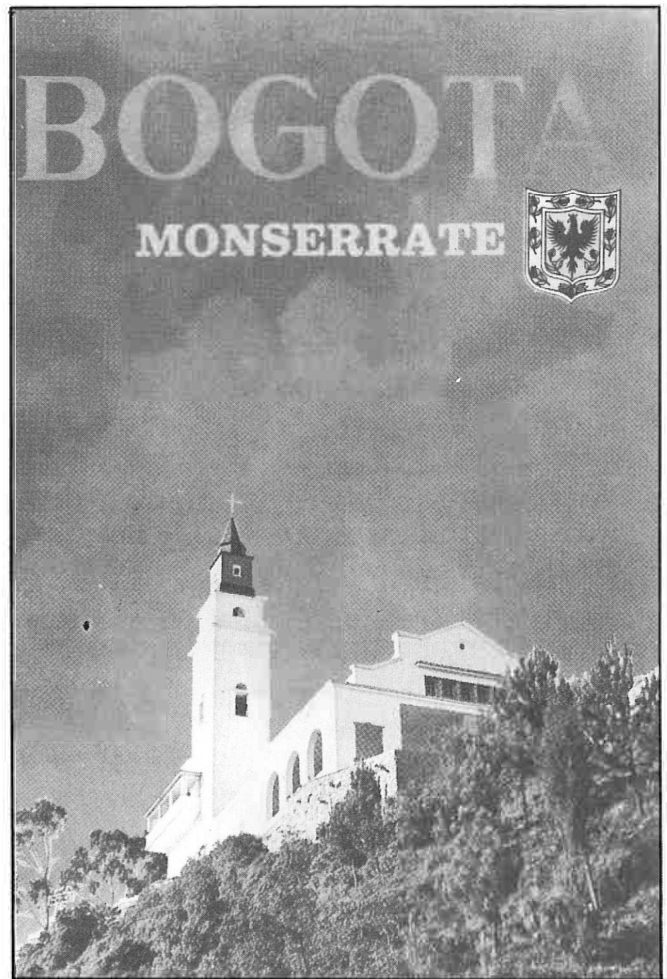
La begué pel Nadal de l'any passat, i ara ja viu per sempre al seu costat.

Montserrat i Monserate

Una de les primeres coses que criden l'atenció dels catalans que vénen a Colòmbia, especialment als que s'estableixen a Bogotà – com és el meu cas – és el santuari o església que porta el nom de "Monserate", per la semblança que té el nom amb el de la patrona de Catalunya. Com que una de les virtuts – o defectes – que tenim els catalans és justament la curiositat, tot seguit comencem a demanar i a esbrinar les causes o els motius originaris d'aquest fet. La primera sorpresa que s'endu el visitant català del monestir és que la suposada verge de Montserrat és en realitat un Crist abatut i clavat en una creu, però que durant segles ha comptat amb la veneració – sovint fanàtica – dels habitants de Bogotà i àdhuc d'altres regions de Colòmbia. Per certes diades de caire religiós, i més concretament per Nadal i

Sant Esteve, l'afluència de visitants és molt nombrosa, quasi massiva, i molts pugen pel camí que condueix al cim del turó, tot caminant de genolls per complir una prometença o pagar un deute moral. Això és molt meritori però hom ja pot imaginar com serà l'arribada al cim del turó, si tenim en compte que el santuari està situat a 3.200 metres d'altitud, que vol dir a 600 metres sobre el nivell de la vila de Santa Fe de Bogotà, que és exactament de 2.600.

Abans d'explicar la història de Monserate, cal dir que el turó on es troba el santuari està situat en un lloc que en podríem dir estratègic, ja que des del replà que forma el terreny hi ha un passeig amb miradors que permeten admirar un paisatge meravellós que porta la vista molt més lluny d'un centenar de quilòmetres plens de verdor que formen

la ufanosa esplanada de Bogotà, dita la "sabana" per la seva gran extensió totalment plana. A més, el santuari és un dels llocs recomanats i preferits pels turistes que visiten la vila. Fa uns anys hi pujàvem a peu i fèiem una excursió molt agradable, malgrat l'in-

convenient que representava l'altitud per l'esforç que s'imposa a l'organisme per un camí força difícil. Avui ja resulta més fàcil pujar amb el telefèric que fa el servei i que sembla calcat del que hi ha a Barcelona per pujar al Tibidabo.

Es creu que la

primera capella erigida en el continent americà fou obra del P. Bernat Boïl, ermità de Montserrat, que fou company de Cristòfor Colom en el seu segon viatge al Nou Món. Des de llavors, per tot Amèrica estroben temples dedicats a la verge moreneta.

Sembla que cap a mitjan segle XVII el Sr. Don Pedro Solis de Valenzuela, personalitat espanyola que governava en aquest país en nom dels reis d'Espanya, era un fervorós admirador de la verge de Montserrat i, per agrair-li la protecció i els favors rebuts, va decidir construir-li una capella en el lloc que més s'assemblés als penyasegats de Montserrat, bé que com ja hem dit la conformació geològica dels dos indrets és força diferent i només es pot comparar en l'altura que domina una extensa regió.

Ja entrat el segle XVII, l'autoritat eclesiàstica va donar permís a Don Pedro Solis perquè junt amb el P. Bernardino de Rojas i altres persones poguessin disposar la

construcció d'una capella en honor de la verge de Montserrat en la ja esmentada muntanya.

Recordem que cap a l'any 1538 fou fundada la vila de Santa Fe de Bogotà pel qui aquí es coneix com "el adelantado Don Gonzalo Jiménez de Quesada", cap de les forces d'ocupació espanyoles, que certament va trobar en aquesta esplanada el lloc ideal per establir-se després de venir de la costa atlàntica de Colòmbia seguint el trajecte del riu Magdalena, i lluitar contra tota mena d'obstacles com ara els indis hostils, les feres, la calor i els mosquits portadors de febres.

Gràcies a l'ajuda i l'esforç dels devots i pelegrins, es va poder acabar la construcció del santuari l'any 1657. El Sr. Solis va regalar la imatge de la verge que va donar el nom al Cerro de Monserrate. Poc després, el P. Rojas va encarregar al mestre Pedro de Lugo, escultor autodidacte de Santa Fe de Bogotà, que li fes un Sant Crist clavat

en una creu per a la capella que acabaven de construir. Aquesta imatge va despertar una gran devoció i fou necessari traslladar el Crist caigut a una cambra especial a fi de facilitar les visites i la veneració. Fou així com el Senyor caigut esdevingué l'objecte principal de la devoció del temple i la imatge de la verge de Montserrat va desaparèixer. Què va passar amb la imatge i on va anar a parar? És un misteri que no ha tingut encara mai cap explicació i una pregunta que s'ha quedat sense resposta.

Avui, després de més de tres segles, els monjos benedictins, pobladors i regidors del monestir de Montserrat, coneixedors d'aquesta història, han volgut regalar a Bogotà i a Colòmbia una imatge amb la còpia fidel i exacta de la que es troba a la basílica del nostre país. Des de fa un parell de mesos es troba a la Seu de la Cúria de Bogotà i ja s'ha format un comitè encarregat d'organitzar les cerimònies de la restauració.

S'està ja construint una capella especial que serà decorada per un pintor català de gran renom que viu a Bogotà i per a la seva inauguració s'ha previst una cerimònia formal amb la presència de les autoritats civils i religioses i la participació de la colònia catalana de Bogotà. En l'acte s'espera també la presència de representants de l'abadia de Montserrat i la interpretació del "Viro-lai" per part d'una agrupació coral, com a símbol descriptiu i per donar més realisme i veracitat a la cerimònia de restauració.

Aquesta és, més o menys, la història d'un santuari que a milers de quilòmetres de distància ens recorda sempre la nostra estimada terra.

Pere Jané i Puig
Santa Fe de Bogotà

Arreplec de records

Com és natural no pretenc pas fer història de Bonmatí ni del seu fundador en aquest petit escrit. Suposo que altres companys més qualificats se'n cuidaran a bastament. Solament m'ha plagut fer unes molt petites pinzellades, per recordar algunes incidències d'aquest poble que ja té CENT ANYS...

Des de la meua humilitat, com que no estic capacitat per enaltir les virtuts del fundador, o la importància de tal efemèride, deixo per als qui tenen més material o coneixements poder lloar la seva importància i al mateix temps explicar-nos tot el que representà -i simbolitza encara- el naixement d'un poble, o per ser més exactes d'una colònia obrera. I molt més encara quan aquesta circumstància ens incumbeix específicament.

La memòria té coses estranyes, i a voltes situar un record al nostre temps de la infància pot ser una feina estèril, perquè mai les coses o els fets són realment com es rememoren, especialment si han passat anys, i hom sols s'ha de refiar dels pensaments. Però en cap cas resulta inútil fer un repàs dels esdeveniments viscuts en la nostra comarca enyorada. És un lloc molt especial per als qui fa temps que n'estem allunyats.

Amb una mica de fantasia, hi ha coses que als nostres ulls poden tenir el seu encant, misteri o tendresa. Cases i carrers que són com un testimoniatge mut, que pertany al nostre món de la juvenesa: la ment pot anar molt més enllà de les seves estructures. Cases construïdes fa cent anys per un gran home amb visió de futur, amb uns carrers prou amples si tenim en compte aquella època. Habitatges humils, però suficients perquè cada bonmatinenc tingué una llar com a recer per acollir-s'hi després de la jornada habitual, i en les quals molts o quasi tots els exalumnes veiérem la nostra primera llum. Lògicament, ara Bonmatí

ha evolucionat força com tota la societat a escala comarcal o nacional. Llavors no teníem com a compensació un barri nou i molt estructurat com ara té el poble. Amb això i amb els carrers pavimentats, la carretera asfaltada fins a Anglès per Sant Julià, cases restaurades, la pineda netejada, etc. És a dir, hi podem trobar un sensible canvi.

La recordança d'avui és per a unes de les molt petites coses que a vegades, sense buscar-les, planegen pel magí. Les nostres trobades anyals han afavorit aquestes revifalles. El pas dels anys dóna ocasió de vibrar amb uns valors que abans no eren prou copsats, possiblement propiciats per les petites penúries de les nostres

~~Montepío de San Joaquín y la Inmaculada Concepción~~
Para el socorro mutuo de la clase obrera de las fábricas de la Colonia Bonmatí

AMER

Conselleria municipal amer (Colònia Bonmatí) ha satis-
fecho la cantidad de 187 Ptas. 50 Cts.
por la mensualidad del mes de 1 Trimestre de 1937
Colonia Bonmatí 31 de Març de 1937

Tomé razón
El Secretario, *Josep Maura*

El Tesorero, *Josep Puig*

V.º B.º
El Presidente, *José Sorrent*

L'any 1937 per allò dels sants, la Germandat de Sant Joaquim va passar a dir-se "Mutualidad Obrera"

famílies i que ara se superen més fàcilment per la cobertura social i pel millor poder adquisitiu.

Alguns prohoms de la colònia, segurament estimulats i emparats pel Sr. Bonmatí, que sempre havia cobejat el millor per als seus coetanis, deurien posar en marxa la Germandat de Sant Joaquim. No conec exactament l'abast concret de la seva tasca, ni tinc material suficient per aprofundir-hi. No obstant això, com es desprèn del seu nom, es devia tractar d'una associació de persones afectades per uns mateixos desitjos de cobrir els riscos de la malaltia, amb una compensació per la pèrdua del salari laboral. És probable que hi hagués altres serveis per ajudar a famílies amb pocs recursos. La qüestió rau en el fet que aquesta entitat intentava beneficiar els més necessitats i principalment solucionar els seus problemes de salut. M'imagino que la idea dels promotors era impedir trobar-se de cop i volta "buscant l'aixopluc quan la pluja et toca". La posada en funcionament de la Germandat, l'hem d'enquadrar en una voluntat de servei al poble i en particular a la gent més desprotegida. Bonmatí era un nucli feiner i humil i aquestes iniciatives i realitzacions eren lloables, ja que en aquell temps els treballadors no tenien una economia d'autoabastament o el suport de la Seguretat Social.

Recordo com els mateixos obrers s'anaven rellevant en la Junta, i un diumenge de cada

mes, deixant d'anar tal volta de caça, de pesca o a l'hort, s'estaven una o dues persones durant el matí en un petit local social situat en uns baixos del carrer de l'escola de nois, cuidant de cobrar la quota d'assegurança de malaltia, complementada amb una altra de voluntària per cobrir intervencions quirúrgiques, segons el conveni establert amb la Quinta de Salut L'Aliança de Barcelona. Pensem que les malalties sempre han estat un dels principals problemes que han afectat la condició humana, i llavors encara tenien més transcendència pel fet d'haver-hi menys mitjans econòmics.

En diverses ocasions, tots havíem entrat en aquell local amb profusió d'estrís estranys als nostres ulls infantils. A mi particularment, un dels atuellis que sempre em cridà més l'atenció i que ara encara recordo amb curiositat era una peça com un cubell allargat amb respatller i que per les explicacions dels pares era, ni més ni menys, una banyera individual per prendre banys de seient. Pensàvem que suposadament anava destinat a persones que deurien estar molt, però molt malaltes! Situats en aquell context d'estretors i mancats de comoditats, i dels coneixements precisos, se'ns feia difícil entendre la seva utilitat. Segur que aquella peça ara seria digna d'estar en un museu.

També es podria parlar de la Cooperativa de consum, que no obstant els alts i baixos de

les circumstàncies imperants, i en un altre àmbit molt concret, també desenvolupà una gran tasca social força important per a les classes necessitades de la colònia, que els va permetre aconseguir els articles de primera necessitat a preus més econòmics dels normals i tal vegada amb possibilitats d'altres avantatges interessants per a les seves butxaques.

Durant una no molt llarga temporada, també funcionà un economat instituït per l'empresa Casacuberta per beneficiar els seus treballadors, amb millores prou evidents quant a economia domèstica.

M'imagino que totes tres institucions, en conjunt o separadament, han estat prou importants per a la població bonmatinenca per merèixer un estudi sociològic més aprofundit, il·lustrat i extens, que no està al meu abast.

Ara sols es tracta de donar constància de la seva existència, com a mostra dels variants replecs de la memòria ensotats pel pas dels anys, que ens recorden sovint les nostres arrels.

Altrament, jo no tinc ni documentació fidedigna, ni prou memòria, ni tan sols vocació de lletraferit per condensar en poques paraules el que desitjaria expressar millor.

Pere Motjer
(des de Manlleu)

Vora el riu

Fluvià

Fa poc temps, amb uns amics, per motius que no vénen al cas, vàrem anar de Girona a Sant Pere Pescador. Vàrem passar per la N-II fins a Bàscara i d'allà per Calabuig, Vilaür, Arenys d'Empordà, per Sant Mori, Sant Miquel de Fluvià, l'Armentera i Sant Pere Pescador, tot seguint la ruta del riu Fluvià.

Aquells paratges em portaren a la memòria molts records de la infantesa i de la joventut. Jo coneixia molt bé aquelles contrades, des de Bàscara a Sant Mori principalment, i em va fer molta il·l·lusió anar a contemplar de prop aquells llocs inoblidables.

Els presseguerars de Calabuig tenien nom per tot Catalunya. Era veritablement una denominació d'origen per als préssecs, el nom d'aquest poble. I amb tota la raó del món. Que bons, que bonics i que dolços que eren!

A Vilaür hi havia la resclosa, la presa d'on sortia l'aigua per a la central elèctrica d'Arenys d'Empordà, propietat d'en Pagès de Figueres. El primer quilòmetre o els dos primers després de la resclosa seguint el curs del riu eren un rabeig d'aigua clara i pedres blanques i netes, fins que el riu girava a la dreta, davant del mas,

per seguir a la sortida de la central i cap a Sant Mori.

En tot aquest braç de riu, s'hi agafava el millor barb de l'Empordà. Netejat i fregit al costat mateix del riu, no hi havia peix millor en tota la Mediterrània.

Però tornem a la resclosa. El que més importa no és la seva utilitat industrial. La resclosa era la nostra piscina i la nostra platja. Allà vàrem aprendre a nedar i a pescar amb canya la major part de nosaltres. Els barbs del rabeig els agafàvem amb les mans sota les pedres.

Hi havia uns 100 o 200 m de platja i una amplada del riu de 60 o 70 m amb una fondària, al seu punt màxim, d'uns cinc metres. Des d'una caseta on hi havia les comportes del canal, dalt d'una paret d'uns quatre metres d'alçada al nivell superior, es tiraven a l'aigua els més grans i agosarats.

També llançàvem a l'aigua una corda amb nusos que anava a buscar l'Ursus, el gos d'en Merino.

Allà anàvem a passar un dia d'excursió els nens del col·legi amb els mestres. Érem una

cinquantena. Tots portàvem la nostra truita de patates, la samfaina o la carn amb tomàquet, les postres i la cantimplora plena.

A l'altre costat del riu hi havia una esplanada d'uns centenars de metres quadrats, plena de vegetació: tamarius, pollancre, oms i altres arbres propis de la ribera, i al mig la Font Sorrera o Font del Bosc Sorrer, en una plaça d'uns 250 m², neta de vegetació i cuidada per ser utilitzada, fins i tot per poder-hi fer la migdiada després de dinar.

La font tenia dos canons dels quals sortia una aigua molt bona i fresca i una pica per posar-hi la fruita a refrescar. A cada costat de la font hi havia una cova, feta de rajols, amb bancs d'obra al seu interior i al bell mig de la placeta dues taules de pedra voltades de banc, també de pedra, per dinar-hi còmodes i a l'ombra.

–Quina joia! Allò era plena natura de veritat.

En acostar-nos-hi, els ulls se'ns obrien com taronges i el cor ens anava més de pressa.

La central d'Arenys estava voltada de plàtans podats de forma que les branques eren un veritable teulat de fulles a l'estiu i uns camins fets amb rierencs de cantell i vorejats de flors i rosers que t'acompanyaven fins a la porta de cada edifici del complex i a casa de l'encarregat.

Per anar al poble, a l'altre costat de riu, hi havia una passera de fusta que ajudava a fer més bonic el paratge.

–Ja hi som. Hem arribat a dalt de la resclosa. No hi ha camí per arribar fins a la paret sobre el riu.

–Això fa mala ferum. Tot és bardissa. Ni un mal corriol.

Hem d'anar a donar la volta, uns dos quilòmetres, per un camí de camp vora l'aigua. La resclosa està trencada. Passa l'aigua, o més ben dit, el llot per tot arreu. Resulta molt difícil caminar a poc a poc pel cim; rellisca molt i és molt perillós de caure. L'aigua és negra i fa mala olor. No hi ha pedres netes, ni barbs, ni res. Només porqueria.

El que abans era platja ara és un fang negre, fruit de granges i abocaments. Molt negre. Hi clavo una canya, abans de posar-hi el peu, i

s'enfonsa prop d'un metre.

També s'ha acabat l'arbreda a l'altre costat de riu. Anem fins on s'acaba la paret de la resclosa i ja no es pot passar més, tot és bardissa, espines i una garriga tan espessa que no s'hi fica ni un conill; tampoc no podria, perquè torno a clavar la canya i allà s'enfosa uns 60 cm.

Reculem i preguntem per la Font Sorrera a un pagès que hi havia prop del lloc on teníem el cotxe:

–Fa molts anys que no existeix. No en queda ni rastre. Les avingudes del riu han cobert tota la zona de fang i porqueria. Està enterrada de merda. (Són paraules textuais).

Marxem molt decebut amb el cor trist. Aquella natura de postal era perduda per sempre.

–Quina pena! I no en tinc ni una foto. En aquell temps no teníem màquina.

Anem fins a la central.

Encara sort! Allò ens retorna una mica l'alegria.

No hi és la central, però sí tots els edificis, i molt ben cuidats. També hi ha una passera de fusta, encara que s'hi ha construït un pont.

Una colla de joves estrangers, nois i noies canadencs, suecs, americans del Centre i del Nord i d'altres llocs, s'han establert allà; anuncien la seva religió a la comarca, treballen i s'ajuden fins que segueixin viatge cap al nord d'Europa. Ens reben meravellosament bé; ens ensenyen els jardins que tenen molt ben cuidats i els ho agraïm de veritat.

Continuem el viatge una mica més contents. A Arenys, hi queda una mica de natura ben guardada.

Després de veure tot això creiem que s'entén perquè existeixen GreenPeace, agrupacions del mediambient, els Verds i d'altres agrupacions semblants.

NATURA s'hauria d'escriure sempre amb majúscules. És una gran cosa i val la pena de guardar-la.

Això no pot ser només un record de l'avi. Seria massa trist.

Josep Carreres

De Bonmatí a Flaçà

Empesos pel paper i potser per la fam,
d'un poble varen marxar unes persones,
fent-ne créixer un altre prop l'Empordà,
plantant unes arrels molt fortes i bones.

La distància recorreguda fou curta,
però al marxar fou per a molts dur i amarg.
Hagueren d'emprendre una nova lluita,
encara que acompanyats de nous germans.

Serà impossible caure en l'oblit,
perquè la infància no es pot esborrar.
D'emoció els podem veure estremir,
quan el seu poble senten anomenar.

De segur que alguna nit en ell somnien;
hi arriben i el poden abastar amb la mà.
A desenganyar-los es dedica el dia,
mes el dolç record restant no marxarà.

Sigui aquest poema un petit homenatge
als qui potser amb llàgrimes a la faç
emprengueren el curt i distant viatge,
que els va dur de Bonmatí a Flaçà.

*Un dels poemes del Recull presentat per
Vicenç Gabriel Cara, en el 9è Certamen literari
1995 de Bonmatí i que obtingué el 1r premi.*

A la Glòria, en el dia de la seva primera comunió

Avui la Glòria
amb gran alegria
i molta il·lusió
farà la primera comunió.
Oh! quin jorn tan gran,
el més gran de la teva vida,
ja que en ell rebràs,
a Jesús Eucaristia.
Aquest Jesús fet sagrament
a Jesús fet pa consagrat
perquè vol ser el teu aliment
i a tots ens vol alimentar.

Ell també està freturós
de venir a dins el teu cor.
Obre-li les portes de bat a bat,
i així que hi hagi entrat
disgues-li que l'estimes,
que sempre l'estimaràs,
que seràs la seva amiga,
i que no el vols deixar marxar.

Demana-li moltes gràcies
per tots els teus familiars.
Mira a la teva mare,
que contesta està
però té els ulls brillants,
i és que dues llàgrimes
li baixen cara avall.

Les mares estimen tant
que manifesten l'alegria plorant.
Prega pel teu pare que t'estima tant.
Avui per tu sent tant d'amor,
que diu que li has robat el cor
ets per ell una Princesa
formosa i bella, i més encara
ets la Reina de la casa.
Prega pels avis i el teu germà
que tant t'han estimat.

I prega per tants infants desgraciats
que no tenen casa ni res per menjar;
que la guerra s'acabi i els vulgui ajudar.

Finalment prega per mi,
que t'he fet aquest vers.
Sé que ets una nena carinyosa i bona,
i davant Jesús, petits i grans,
ens hem estimat com germans.

Maria Ros Torrent

Bones Festes!!

* Volem mostrar el nostre agraïment a les entitats que han col.laborat en la confecció d'aquest número de "L'AMIC", ja que sense les seves aportacions no hauria estat possible.

Diputació de Girona
Ajuntament de Sant Julià del Llor i Bonmatí
Paperera Salvador Torras Domènech
Banc Atlàntic
Banc Popular Espanyol
Enric Ripoll Pla.

* També volem manifestar el nostre reconeixement als qui amb bona voluntat han col.laborat amb els seus escrits en la present edició.

* El dibuix de la portada és obra de l'exalumne Xavier Viñolas.

* L'assessorament lingüístic ha anat a càrrec del Servei Comarcal de Català de la Selva.

* Dipòsit Legal: GI-1210/93

EL PAPER D'AQUEST NÚMERO HA ESTAT CEDIT GENTILMENT PER LA
PAPERERA TORRAS DOMÈNECH

*Bon Nadal i
Felç Any 1996*